

NIEŁASKA (133) *sb f*

W pisowni łącznej (130), w rozłącznej (3).

e oraz oba a jasne (w tym w pierwszym a 3 r. błędne znakowanie).

sg *N* niełaska (9). ◇ *G* niełaski (39). ◇ *D* niełasce (4). ◇ *A* niełaskę (54). ◇ *I* niełaską (12). ◇ *L* niełasce (15).

Sł stp, Cn notuje, Linde bez cytatu.

Niechęć, nieprzychylność, niezyczliwość; przejawy tych uczuć; odium Mącz, JanStat; invidia, ira, offensa Mącz; inclementia Calep; indignatio JanStat; mala a. male sarta gratia, malevolentia, simultas Cn [w tym czyja (77): pron poss (36), G sb i pron (21), ai poss (20)] (133) :

a. *Wobec osoby równej sobie [tu wliczono 11 użyć ze słowników bez kontekstu sytuacyjnego] (29) : Inclementia – Niełaska. Calep 520b.*

niełaska przeciw komu (1): Bo acz [bracia naszymy] to znają, że trudno zarazem wszystko naprawić, co się długo traciło, ale iż nie widzą żadnego początku, to ich w wielkie podziwienie i ku niełasce przeciw nam przywodzi. *DiarDop* 106.

W połączeniu szeregowym (1): Aby [cesarz turecki] na tho pamyanthacz raczil a czorcze nałzey [tj. króla Zygmunta] y yey miłoczi szynowy synowczowy albo wnukowy nałzemv wpanysthwach ych zadney [...] nyelałki any zadnego nyepokoyv albo vczyřku czynycz nyekazal. *LibLeg* 7/104.

Zwroty: [»być z sobą w niełasce« = być skłóconym: Tamże też w ten czas stało się pojednanie br. Jirzego Izraela z x. Jędrzejem z Radziejowa a z Wawrzyńcem z Brzezin, którzy byli z sobą w niełasce o to, że w Toruniu na Trzy Króle br. Jirzy [...] im o nieporządek przymawiał AktaSynod I 6.]

»niełaskę sobie jednać [u kogo]« (1): wielką łobie niełałkę iednam/ vtich ktorzi łą główny nieprziaciele łowu bożemu *SeklKat* Z3.

»mieć niełaskę [u kogo]« (1): oświadczamy, że my w tej mierze RP winni nie będziemy [...] i u braciej swej i niełaski i przygany za to mieć my nie możemy *DiarDop* 115.

»niełaskę odnosić [w tym: czyją (2), od kogo (1)]« = indignationem incurrere JanStat (3): SarnStat 647; Nie gniewayćieřz się prořzę moie miłe Pánie/ Ze ia te wálze łtroie w tych Xiążęczkách [!] gánię. [...] Niechay zá to niełałki wálzey nie odnořzę. ZbylPrzyg B4 [idem] B4v.

»przyprawi(a)ć (a. wprawić) o niełaskę, w niełaskę, ku niełasce« = conflare a. facere invidiam, struere odium, vocare in odium Mącz [szyk zmienny] (2:2:1): Conflare invidiam alicui, Przyprawić kogo o niełaskę czyię. Mącz 130d; Invidia [...] Aliquando pro odio, Miáłto nienáwisci/ nieżiczliwořci/ niechući przeciwo komu złą wolą/ wpráwić go w niełaskę ludzką. Mącz 494d, 422c, 494d, 504b.

»przyść w niełaskę [u kogo], ku niełasce [czyje]« = suscipere a. subire offensam, venire in odium Mącz (1:1): Venire in odium omnibus, Prziść w niełaskę v wřziřtkich. Mącz 259d, 261a.

»w niełaskę się wprawi(a)ć« = derioare iram in se, irruere se in odium Mącz (2): Irruere se in odium alicuius, Przedźięki łie w czyię niełaskę [w]práwić. Mącz 361d, 356d.

»zasłużyć niełaskę« (1): Mereri offensam, Zásłuźić niełaskę/ to yełt wykroczić przećiwko komu. Mącz 217d.

Wyrażenie: »wielka niełaska« (1): SeklKat Z3 cf »niełaskę sobie jednać«.

Szeregi: »gniew i (a) niełaska« (2): Derivare iram alicuius in se, W gniew á w niełaskę fie cziyę wpráwiác. *Mqcz* 356d; zá to żadného gniewu y niełálki od ránného/ y przyiaciół iego odnošić nie ma [*indignationem ... nullatenus incurrat JanStat* 601]. *SarnStat* 647.

»łaska albo niełaska« (1): Polak Polakom piłal/ co być Polłzce zdrowého widział: nie oglądaiąc fye ná łálkę álbo ná niełálkę/ człowieká ná świećcie żadného *OrzQuin* A2v.

»nienawišć i niełaska« (1): Res invidiosa, Rzecz pełna nienawišci y niełáski. *Mqcz* 495a.

»nieprzyjaźń a niełaska« (1): *Mqcz* 402d *cf W przen.*

»niełaska i nieżyczliwošć« (1): Flagrare invidia, Okrutną niełaskę y nieżyczliwošć ludzką k łobie znać *Mqcz* 494d.

»niełaska i przygana« (1): *DiarDop* 115 *cf* »mieć niełaskę«.

Wyrażenie przyimkowe: »z niełaski« (1): Iełłbyš teź z niełálki/ ná lewo łzácował/ Małz pápir nápiłz lepiey/ ia będę dziękował. *RejFig* Ee4.

W przen (1) : Odia alicuius sorbere por translationem Nieprzyjaźń á niełaskę cziyę połknąć/ to yełt nie dbać o yego gniew *Mqcz* 402d.

a. *Brak uczuć i względów wobec członka rodziny i osoby płci odmiennej* (6) : W czym v Małzonká niełálkęš poczuła? *WisznTr* 16.

niełaska przeciw komu (1): Co w [...] Arištobuliufie y Alexándrze było/ iż gdi okrutną niemilošć a nyełálkę przeciw łobye oycá fwego Herodá obaczyli/ [...] myłlili mu teź źle *GliczKsiqz* Gv.

W przeciwstawieniu: »niełaska ... łaska« (4): iełli niełálká ták wiele łłodkie⁸⁰ dáć im [*zakochanym*] mogła/ coź łálká? *GórnDworz* C5, C4v, Bb7v, Dd3.

Zwrot: »niełaskę pokazać [komu]« (1): To iełt ich [*białych głów*] pokarm naifmáczniefzy [...] iż [...] trzymaią ná łłowie łługi fwe/ że áni łálki znácžney/ áni niełálki widomey pokazać im cbcą *GórnDworz* Dd3.

Szereg: »niemilošć a niełaska« (1): *GliczKsiqz* Gv *cf* *niełaska przeciw komu*.

Wyrażenie przyimkowe: »za niełaską« (1): kto by wirłz/ ábo rym piłal/ by nie dla tego/ iżby áłfekt fwoy / ktory zá łálką/ ábo niełálką białeigłowy vrošcie/ nim wyráził? *GórnDworz* Bb7v.

W przen (1) : ábowiem chłubiąc fie oni [...] s kilku łagodnych łłow fwoiey pánný/ nie telko przełthawáli ná thym małym pokazie łálki/ ále thez y niełálkę vmieli więc łobie ołłodzić *GórnDworz* C4v.

b. *Wobec osoby zależnej* (104) :

a. *Wobec poddanych, podwładnych itp.* (43) : Kocyánder bacząc niełálkę v páná y v włzech/ chciał do Turká przyłtác. *BielKron* 191, 405v; *GórnDworz* M5v; *ActReg* 110; chcąc áby té Státutá w przerzeczonéy žiemii Polłkiéy/ od wżyłtkich były chowané/ iełliže chcą vydź niełálki náłžéy *SarnStat* 183.

niełaska przeciw(ko) komu (2): *LibLeg* 10/152; gdy ci co widzieli/ nie łálkę krolewłką przeciw iemu/ krzywdy mu y poddáným iego rozliczne czynili. *SkarŻyw* 334.

W przeciwstawieniu: »łaska ... niełaska« (5): *Diar* 65; *DiarDop* 119; kiedy kaźczek w czym niełálkę [*niektórzy dworzanie*] baczą/ ábo iż kogo inego przed łobą/ widzą być w łálce/ to fie ták bárzo griza/ iż żadną miarą oney zazdrošći pokryć nie mogą. *GórnDworz* K8, D4v; *GosłCast* 73.

W charakterystycznych połączeniach: *niełaska cesarska* (J. C. M.) (2), *krolewska* (J.K.M., W.M., W.K.M) (7), *nowa*; *znak niełaski* (2); *dostać niełaski, uść; baczyć niełaskę* (2), *czynić, widzieć* (2).

Zwroty: »być [u kogo] w niełasce« (1): Pánowie Litewscy/ [...] nie chcąc być długo v krolá w niełálce/ ná feymie w Rádomiu dopieráli fie thego ná Michále Glińfkim co im zá winę miał dáwać/ iáko powiedział przed krolém. *BielKron* 402v.

»niełaskę odnieść (a. odnosić)« (3): raczcie WM i sami tego nie mniemać, abyśmy nie powinnie mieli mieć opatrze od KJM, [...] i KJM o to prosić, abyśmy tej niełaski niewinnie na sobie nie odnosili. *DiarDop* 119, 119; *GostGosp* 94.

»przejednać niełaskę [u kogo]« (1): Ale Menelaus będąc právem przekonány/ obiecał bárzo wiele pieniędzy Ptolomeufzowi Dorymenowemu łynowi/ áby mu przeiednał niełálkę v Krolá [*ad suadendum regi*], *BibRadz* 2.*Mach* 4/45.

»niełaskę przynosić (a. (przy)nieść), zjednać [= spowodować]« [w tym: od kogo (1), u kogo (1), czyją (1)] (3:1): *Diar* 65, 76; Coproszę niech mi niełaski nie niesie w̄m, zem w̄tym tak tak [!] scrupulosus. *ActReg* 104; *GostGosp* 148.

»przyść o niełaskę, w niełaskę, do niełaski« = *indignationem incurrere* *JanStat* [szyk zmienny] (1:1:1): Rádźili tedy towarzysze Kolumbowi/ áby iechał do Hiłzpániey [...]/ á wymierzył fie s tego/ ieliby ktho co nań powiadał/ by nie przyzedł o nie łálkę Krolewfką. *BielKron* 442v; *SarnStat* 1112; *GosłCast* 73.

»o niełaskę, w niełaskę [do kogo] przywodzić (a. przywieść)« [szyk zmienny] (1:1): *BielKron* 29; [*Sieciech*] vtziłfkal bratzia mlodźza ktorzi mu deferowac niechciełi/ onielafke do Pana przijwodziel *PaprUp* B2v.

»wpaść (a. wpadać, a. upaść) w niełaskę« [w tym: czyją (4), u kogo (1)] = *in iram indignationis incidere* *JanStat* [szyk zmienny] (6): *RejPos* 335; Iáko pothym prze zazdrość wpadł był w niełálkę v onego Saulá Krolá *RejZwierc* 204; *SkarŻyw* 151, 334; *ActReg* 107; *SarnStat* 701.

»w niełaskę wprawiać; o niełaskę przyprawion« (1;1): A złe gdzie fie każą fludzy Bo więcż łobie to oddáią W zaiem w niełaskę wprawiaią. *RejJóz* G5; *BielKron* 443v.

Wyrażenia: »niełaski godny« (2): chciałbym/ áby wiedział/ iáko fie który vrzędnik iego/ w thym/ czo mu poruczył łpráwuie/ Ieliby łálki/ ábo niełálki był godzien. *Górndworz* li7, D4v.

»niełaska pańska, pana« (3:1): *Górndworz* M6; *RejPos* 335; [*kmieć*] ná Vrzędniká á ná Włodárzá łkárzyć/ może záwždy nie pytáiąc: boby mu Włodarz nie iednał przyłtępu: y owłzem/ pod niełálką Páńfką/ niema mu tego bronić *GostGosp* 34; gdyby fie go [*żyta*] pierwey Kmieć vpominał niżli mu ie oddał/ niełálkę Páńfką ma odnieść Włodarz álbo Vrzędnik. *GostGosp* 94.

»wielka niełaska« (6): *LibLeg* 9/51v, 10/152; Yáko theż ten flugá przełożony od páná łwego ná yákyem vrzędzye/ yefli go nye przypiluye/ pólpolicye od páná z nyedobrym á z wyelką nyeláfką bywa odkazan *GliczKsiąż* O5v; *SkarŻyw* 151; áby żaden [...] z Królestwá náłżęgo wołów nie śmiał pędzić/ pod [...] wielką niełálką náłżą [*sub ... gravissima indignatione nostra* *JanStat* 1042]. *SarnStat* 1228; *GosłCast* 73.

Szeregi: »łaska abo niełaska« (3): *GórnDworz* M6, li7; áni będę dbał ná łádkę ábo niełádkę czyię [neque favore, neque odium *JanStat* 486]/ áni ná datek ábo przegrożki y karánie iákie *SarnStat* 554. [Ponadto w przeciwstawieniu 5 r.]

»niełaska i (albo) złe (a. niedobre) mni(e)manie« [szyk 2:1] (3): żal nam tego barzo, że takowe trawienie czasu i niełaskę i złe mnimanie u WKM czyni *Diar* 65, 65, 76.

Wyrażenia przyimkowe: »pod niełaską« = *pod groźbą niełaski; sub indignatione JanStat* (3): Winy [...] żadney nie ma táic/ Włodarz pod winą/ Wrzédnik pod niełádką. *GostGosp* 152, 34; *SarnStat* 1228.

»za niełaską« (1): nie byśmy w tym nie wątpili, że za łaską staranie by pilne WKM czynić raczył, aby w rządzić, w dobrej sprawie i w sprawiedliwości wszytko w Rzeczypospolitej się sprawowało, za niełaską wszytko by to negligentius et remissius szło. *Diar* 65.

»w niełasce« (2): Aleć trudno w niedořtátku być gotowym/ álbo wniełásce chćiwym *OrzRozm* N3. Cf »być w niełasce«.

Przen: *Nienawiść szatana [przećiwko komu]* (1) : A to iest przyczyná przećiwko nam tey niełáki tego to Anyoła pyłznego z niebá łtráconego *RejPos* 200.

β. *Boga wobec ludzi* (61) : záchoway ná ony niełádkę twoię/ ktorzy lie chłubliwie podnořlá przećiwko świętemu máieřtatowi twemu *RejPs* 22, 66, 111, 120v, 134v [2 r.], 148v, 149, 220; *RejPos* 30v, 42v; Będzie wřdam koniec kiedy téy niełáice? *KochPs* 135; 65; *KochTr* 19; *GórnTroas* 19; To łá/ ktorem ważył/ przyaćiele moi/ To miřtrzowie wiodá do niełáki twoi. *GrabowSet* N3, B4, C2v, E4v, F.

W połączeniach szeregowych (3): A gdzie niemářz pokoiu thám niemářz weřela y żadney poćiechy/ ále iest niewiádomořć/ niedowiářstwo/ niełádką Boża/ przekłętwo/ gniew Boży/ wątpienie/ rořpátz/ piekło/ y wietzne męki y potępienie *KrowObr* 54; *RejPos* 119, 152v.

W przeciwstawieniach: »łaska (4), miłosierdzie, rozkosz, wesele i pociecha ... niełaska« (7): Iuż práwie dókońcá odłóżywřly ná łtronę niełádkę řwoię/ rácz przyiáć nas wmiłosierdzie řwoie *RejPs* 126v, 53; *KrowObr* 54; iáko mářz wżywáć nádánego dobrá řwego od Páná twoiego/ á iáko ie mářz rozeznáć/ ielli ie mářz z łáki á z niełáki iego. *RejPos* 165; *WujJud* 68; *LatHar* 22, 244.

W charakterystycznych połączeniach: *jawna niełaska, mniejsza, sprawiedliwa, sroga; podobieństwo niełaski, srogořć, strach; ukracać sobie niełaski, używáć; odłóżyć na stronę niełaskę, zachowáć [na kogo], zmazać, znać* (2), *zostawić; narzekać na niełaskę; nawiedzić niełaskę, stać się* (2).

Zwroty: »być w niełasce, pod niełaską« (4:1): O okrutneřz tho było iářzmo cięłżkořći nářzych / [...] iř ktoby mu był dořyc veřynić nie miał/ iř záwřzdy miał być pod przekłęciem á pod niełádką Páná řwego. *RejPos* 15, 118v, 119, 152v; *WysKaz* 22.

»niełaskę [komu] okazowáć« (2): *RejPos* 5v; Terazę řye obruřzył/ pánie/ przećiw iemu/ Iáwną niełádkę řłudze okáźnieřz řwemu. *KochPs* 134.

»o niełaskę przyprawi(a)ć (się)« [w tym: do kogo (1), czyją (1)] (3): rodzicy máiá lie łtářáć/ áby dzyeći złá řwá řpráwá [...] do Bogá o nyełádkę nie przypráwýáli. *GliczKsiąř* D7; *KochPs* 162; *LatHar* 244.

»przyřć w niełaskę [u kogo]« (1): ocźby tákieřz iáko y on przyřzedł w niełádkę á w omierzyenie v Páná řwoie^{go} *RejPos* 101.

»w niełaskę wdawać« (1): Duch zły walczy/ ten wygrawa/ A mnie w twą niełáfkę wdawa *GrabowSet* D4.

»zasługować niełaskę« (1): racz wzdy miłósciwy panie mnieyfley fregołci fwey nadnami vzywac: acz przewyftępki fwoie zafluguiemi łobie niełaskę twoię *RejPs* 110v.

Wyrażenia: »niełaski godny« [szyk 1:1] (2): *RejPos* 74; A żaden niewie/ iefli łáfkí álbo niełáfkí Bożey godzien. *WujJud* 68.

»niełaska Pana sw(oj)ego, pańska, boża« [szyk 14:1] (6:5:4): Wyliczáią wiákiey nędzy łá ludzie położeni zniełáfkí páńfkíey *RejPs* 65v, 123v, Ff3; *KrowObr* 54; rozżaliwłzy łie tego/ iż łá w niełáfce Páná fwego/ [...] odmienia w łobie ono ferce fwoie złe á fwowolne *RejPos* 118v; poki kto dofyć tey powinności fwey nie vcżyni/ pothy iefł pogánin á niedowiárek/ á chodzi w onym pirworodnym grzechu fwoim/ á w niełáfce Pánfkíey. *RejPos* 152v, 15, 49v, 119, 152v, 280; *RejZwierc* 173v; *WujJud* 68; *LatHar* 244; *WysKaz* 22.

»wielka niełaska« (2): *RejPs* 53; podobnochmy fpráwiedliwie godnieyfzy wíętfzey pomfły y wíętfzey niełáfkí/ niżli pogáni *RejPos* 74.

Szeregi: »gniew a (i, albo) niełaska« (5): Ktory gniew á kthora niełáfká/ przypada ná nas fpráwiedliwie prze ono niepołufzeńftwo przodkow náłzych *RejPos* 152v, 26v, 280; *RejZwierc* 173v; z karániać fię nie wymawiam moy Pánie/ tylko profzę żeby nie było w gniewie y w niełáfce. *WysKaz* 28. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»niełaska a omierzenie« (1): *RejPos* 101 *cf* »przyśc w niełaskę«.

»pomsta i niełaska« (2): To pienie wyfláwia dobrodzieyftwo á fpráwiedliwość páńfká/ z ktorey dobrzy vzywáią wielkich rokłósfy á zli pomfły y wielkiey niełáfkí, *RejPs* 53; *RejPos* 74.

»niełaska i potępienie« (1): Bo áczkolwiek mogłby fię o niełáfkę Bożá/ y wiekuiłte potępienie/ táki człówiek nie przypráwić/ [...] wízakoż iednák nowe y łáfkí BOżey póspolície nie bierze *LatHar* 244. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»przekłéie a (i) niełaska« [szyk 3 : 1] (4): iż kto tu vwierzy weń [...]/ prażeń iuz onego przekłécia á oney niełáfkí Páná fwego. *RejPos* 49v, 15, 53, 56v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»srogość a niełaska« (1): A iáką też niewiernym frogość á niełáfkę okázowác ma ktorzy go tu ná fwiecie znác niechcieli *RejPos* 5v.

Wyrażenia przyimkowe: »z niełaski« (8): Bo y powinowáci mogli ták mię łobie fnadz ftwey niełáfkí zmierzili [*lege*: zmier-zili] żem iefł práwie odnich opułfczon *RejPs* 130, 42v, 65v, 98v, Ff3; *RejPos* 165, 309; *RejZwierc* 173v.

»za niełaská« (1): fnadz y wyobrażenie ołob ich ná zacnych mieftcach záwielfone/ zá niełáfká twá pánie będzie wfłytkiem ludziem zmierzone [*lege*: zmierzone]. *RejPs* 107.

»w niełasce« = *będąc w niełasce, z powodu niełaski* (9): *RejPos* 26v; ták wíedniemy/ Y w niełáfce twoiéy fchniemy *KochPs* 137; *SkarŻyw* 262; Coż iefł przyczyná żalów/ Boże możny? W niełáfce twoiey/ żywót nieołtrożny. *GrabowSet* S3, P3. *Cf* »być w niełasce«.

W przén (2) : Swięci nam iáfno krzeft fwięty/ ktory z nas zmázał niełáfkę á przekłécie iego *RejPos* 56v; przy tym mu vrołcie gniew á niełáfká Pánfka *RejPos* 280.

Synonimy: gniew, niechęć, nieprzyjaźń, niezyczliwość, omierzenie, pomsta, przygana, srogość; a.α. niemiłość.

Cf 1. ŁASKA

MM